

Josef Hampl, *Vznešeno v beletristickém díle Ladislava Klímy*

Posudek vedoucího bakalářské práce

Ve své bakalářské práci si Josef Hampl stanovil obtížný úkol vystihnout základní charakter vznešena v prózách Ladislava Klímy. Koncepcí, kterou využívá k výchozímu vymezení pojmu vznešena a ke komparaci s klímovským vznešenem, je mu výklad podaný v Kantově *Kritice soudnosti*.

Autor nejprve přiblíží kantovské pojetí vznešena (k němuž připojí stručný výklad Kantova pojmu krásna), následně se věnuje obecnému představení Klímovy filosofie, nejprve idealismu díla *Svět jako vědomí a nic* a poté egodeismu pozdějších spisů, a v dalším postupu se již zaměřuje na zachycení dojmů vznešena v jednotlivých Klímových prózách. Svou práci završuje vymezením klímovského vznešena v jeho svébytnosti.

Autorovo vysvětlení kantovského krásna a vznešena je i přes svou stručnost vcelku korektní, pomíjí pouze Kantovo rigidní omezení vznešena na dojmy vyvolávané samotnou přírodou a přenáší je – v implicitní shodě s dalším vývojem představ o vznešenu, započatým již u Friedricha Schillera – i na dojmy vyvolávané líčením přírody v uměleckých dílech. Zvolené příklady (Blackwood, Lovecraft) jsou sice poněkud riskantní, ale jako ilustrace jsou využity dobře.

Rovněž seznámení s Klímovou filosofií je v základu dostačující – z hlediska tématu práce je důležitá expozice pojmů egosolismus, egodeismus a deoesence. Za úvahu by stálo i vyložení navazujících pojmů (zejména ludibrionismu a oneirismu), ale není nezbytně nutné.

Ve výkladech jednotlivých Klímových příběhů se autorovi do jisté míry daří vystihnout typiku výskytu vznešena v nich:

Např. v první sledované povídce „Hledání strašidla“ vyvolává první protagonistův pohled do strašidelného údolí (opředeného pověstmi) dojem přístupný výkladu blízkému kantovské koncepci vznešena – hrdina „cítí určitou nezemskost celého údolí. Zdá se mu mrtvolným (tento pocit je ještě zesílený sinadou barvou povrchu), živé ztuhlým – co zde bývalo živé, již dávno z nějakého neznámého důvodu odumřelo. Pocítí hrůzu...“, vzápětí si však uvědomí nesmyslnost svého strachu, bezpochyby podmíněného špatnou pověstí údolí, a díky tomu získá zpět svou na chvíli ztracenou rovnováhu – má se za silného, odvážného,

skeptického... Třetím momentem tedy není povznesení se vědomím vlastní mravní principality (nýbrž jen přesvědčením o kompetenci vlastní racionality a vůle), ale dynamika dojmu je podobná kantovské (příroda jako hrozba – uvědomění si neodůvodněnosti obav – povznesení nad přírodu).

V dalším ději povídky je však hrdina konfrontován s krásnou ženou – „kromě obdivu ke kráse přítomné ženy se nezabývá dojmu z něčeho nedobrého, nelidského. Protichůdnost pocitu úžasu nad krásou dívky a zároveň něčeho v ní velmi nebezpečného, při jednoznačném neohrožení ze strany slabé ženy, v něm vyvolá pocit vznešena.“ Nové, jednoznačně nekantovské je zde vyvolání dojmu vznešena člověkem (domnělým člověkem) a spojení tohoto dojmu s krásou...

V závěru protagonistu silám údolí podléhá – žena se před jeho očima změní v démona a on skončí v psychiatrické léčebně. O vznešenu tedy zdánlivě nemůže být řeč, ale autor zde poukazuje na dvě roviny emocí příběhu (rovinu protagonisty a čtenáře). Čtenář dle autorova mínění (ve svém bezpečí) vznešeno pociťovat může... Autor zde nicméně (ještě) neuvádí, co vlastně má ve čtenáři dojem vznešena vyvolat – ze závěru práce (a částečně již z rozboru novely „Slavná Nemesis“) lze však vyvodit, že tento dojem vyvolává velikost protagonistova osudu, vysvětlitelná v kontextu Klímova egodeismu.

Z dalších autorových analýz připomenu již jen zmíněný závěr „Slavné Nemesis“ – mladý muž je štván démonickou ženou, je vyzýván, aby při cestě za ní přeskočil skalní trhlinu přesahující jeho síly (a tedy de facto spáchal sebevraždu), ale přitom „cítí, že všechny tyto podivné události se dějí jen kvůli němu a možná i kvůli tomu, aby se povznesl na vyšší úroveň. Pokračuje tedy dál, až k propasti na cestičce, kde již na něj čeká Stella a [...] očekává jeho skok.“ Zde cítí vznešeno již i protagonista.

V závěru své práce autor charakterizuje klímovské vznešeno jako rozpornou jednotu strachu, úlevy a povznesení – a jeho odlišnost od kantovského vysvětluje filosofickým pozadím Klímovy beletrie – tato jednota je vysvětlitelná „dvojitou subjektivitou“ protagonisty – lidskou a božskou. S tímto autorovým závěrem souhlasím, jen bych zde byl opatrnější ve výkladu kantovského vznešena jako sledu či střídání dojmů – strach, úleva a povznesení jsou i u Kanta momenty, které se v konkrétním zážitku prolínají (i když nikoli tak „divoce“ jako v Klímových prózách).

Kromě výše již zmíněných výhrad vytýkám práci jistou rozvolněnost, autor se nechává až příliš unášet jedinečností jednotlivých příběhů a ne vždy se dostatečně soustředí na své hlavní téma. A dále má práce rezervy i na stylistické a jazykové rovině (i když na některých místech, kterým se autor věnoval důkladněji, je i jazyková a stylistická stránka vcelku uspokojivá).

Zpětně pak trochu lituji, že se práce doplňkově nevěnovala porovnání kantovského a klímovského krásna, jelikož by tato „konfrontace“ velmi napomohla k lepšímu pochopení jejího hlavního tématu.

Při zvážení všech předností i nedostatků doporučuji práci k obhajobě a navrhuji ji hodnotit jako velmi dobrou. K diskusi navrhuji právě porovnání výkladu krásy v Kantově estetice s krásou objevující se v Klímově beletrii.

Mgr. Richard Zika, Ph.D.